

BOEKEN

MAKELAAR IN KUNST EN GOEDE SMAAK

Een frivole biografie van P.G. van Hecke

Paul-Gustave van Hecke (1887-1967) was een man van de breedte. Zo staat hij ook op de omslag van de biografie *Tatave!* van Manu van der Aa: in een uitpuilend maatpak en met de breedst mogelijk gestrekte armen, alsof Van Hecke alias Pégé alias Tatave ons een denkbeeldige reuzenkarper toont die hij net (niet) heeft gevangen. Gulzig omarmde Van Hecke al wat in de lucht hing. Hij hield van afwisseling: *Variétés*, zo noemde hij in 1928 passend zijn *revue mensuelle illustrée de l'esprit contemporain*. Kunst, mode, auto's, luxe en ontspanning. "Alle dingen des levens wat de interesse wekt van mannen en vrouwen die van hun tijd willen zijn." De reclameslogan van *Variétés* was Van Hecke op het lijf geschreven. Pégé ademde stijl. Hij ontpopte zich als de Vlaamse *godfather* van de lifestyle. De totaalonderneming van *atelier d'art contemporain* annex winkel voor binnenhuisinrichting en kunstenblad die hij in 1920 samen met André De Ridder uit de grond stampte, heette *Sélection*. Maar kiezen kon en wilde Van Hecke nauwelijks. Niet in de liefde, niet in het leven, niet op levensbeschouwelijk vlak. Voor de Eerste Wereldoorlog engageerde hij zich binnen twee jaar voor een conservatief-katholieke krant (*La Métropole*), een liberale stadskrant (*De Nieuwe Gazet*), een socialistisch weekblad (*De Waarheid*) en de Vlaamsgezinde liberale krant Het Laatste Nieuws. Van Hecke wilde alles en het liefst zoveel mogelijk tegelijk. Zijn hart, lust en eigenliefde waren veel te groot voor eenkennigheid en verdieping. Misschien bleef hij in de loop der jaren nog het meest trouw aan een handvol kunstenaars: Gust De Smet, Frits Van den Berghe en René Magritte. Al deed hij de schilderijen die hij van hen lospeuterde uiteindelijk allemaal van de hand. Kwestie van zijn rijkeluisleventje aan te houden, met huizen op en aan de Brusselse Louizalaan, zomerse uitstapjes naar de Belgische kust of een vijfsterrenhotel in de baai van Saint-Tropez.

Zodra Pégé iets in beweging had gezet, begon hij aan iets anders – misschien waaide de wind straks wel uit de tegenoverliggende richting. Telkens weer

Hij was meer een organisator en animator dan een oorspronkelijke kunstenaar, iemand die anderen deed schitteren maar wel met geheven glas mee in de spotlights stond

ontbrak het Van Hecke aan het nodige geld en geduld, aan voldoende realiteitszin en zelfkritiek om alle aangekondigde dolle plannen tot een goed einde te brengen. Durf en dilettantisme liggen gevaarlijk dicht bij elkaar, zeker als het om creatieve beroepen gaat. Toen hij in *Sélection* grafisch werk kon publiceren van de beste tijdgenoten (Gust De Smet, Frits Van den Berghe, Jozef Cantré, Mase-reel, ...) liet hij in het novembernummer 1921 een houtsnede van eigen makelij afdrukken. Het onding mist elke visuele spankracht en blijkt van kunst of kunde. Zijn zelf ontworpen meubelen vertoonden al vlug lelijke barsten. Als acteur zonder opleiding deed Van Hecke het naar verluidt niet onaardig. Als schrijver had hij wel talent, maar onvoldoende volharding. Hij hield het bij de korte baan en was de man van *one shots*. Een roman, een kunstkritisch of -historisch werk van blijvende betekenis, laat staan een volwaardig literair oeuvre heeft hij niet bij elkaar geschreven. Van Hecke blijft hooguit een voetnoot in de literatuurgeschiedenis, als een drijvende kracht achter de tijdschriften *De Boomgaard* en *Het Roode Zeil*, in de sliptestream van *Van Nu en Straks*. Hij was meer een organisator en animator dan een oorspronkelijke kunstenaar, iemand die anderen deed schitteren maar wel met geheven glas mee in de spotlights stond. Na de enthousiaste opstart van een tijdschrift of galerie liet hij het volhardende werk vaak aan een ander over. Om het half jaar kon Tatave wel een nieuw naamkaartje laten drukken met een combinatie van titels:

Paul-Gustave van Hecke

Acteur – Algemeen secretaris – Artistiek directeur – Bioscoopuitbater – Columnist – Correspondent – Couturier – Criticus – Declamator – Decorateur – Dichter – Directeur-administrateur – Directeur-generaal – Dramaturg – Essayist – Filmprogrammator – Galeriehouder – Grafisch ontwerper – Handelaar – Handelsreiziger – Hoofdredacteur – Journalist – Krantenmaker – Kunstcorrespondent – Kunsthandelaar – Kunstverzamelaar – Kunstpromotor – Literair directeur – Meubelontwerper – Moderecensent – Modehandelaar – Ondernemer – Opiniemaker – Organisator van al uw feestjes en gala's – Président directeur-général (P.D.G.) – Polemist – Régisseur – Schrijver – Tentoonstellingsmaker – Theaterdirecteur – Theaterrecensent – Tijdschriftenmaker – Uitgever – Woordkunstenaar

Couturier van het modehuis Norine werd zijn hoofdberoep vanaf 1916. Daar kwamen dan in de jaren 1920 de hele kunsthandel bij en later drukke jobs zoals hoofdredacteur van de kranten *De Voorruit* en *Le Peuple*, directeur-generaal van het *Festival Mondial du Film et des Beaux-Arts de Belgique* (juni 1947) of president directeur-generaal van de *Société des Cinémas Pathé* in Brussel.

Breng maar eens orde aan in zo'n rijk gevuld, kleurrijk en megalomaan bestaan. Biograaf Manu van der Aa pikt er voor zijn ondertitel drie omschrijvingen uit: *Kunstpaus – modekoning – salonsocialist*. De kunsten, de mode en de politiek stuurden Van Heckes levensloop. Opvallend: Van der Aa kiest niet voor neutralere benamingen (kunstpromotor – couturier – socialist). Aan de drie eretitels hangt een wuft parfum van macht, geld en schone schijn. Je hoeft Pégé blijkbaar niet al te ernstig te nemen bij zijn avonturen op de raakvlakken tussen kunst, pers en ondernemerschap. Aan het einde van de dag lonken sigaren, een whisky en een bourgondisch maal.

In zijn inleiding stelt biograaf Van der Aa zich terughoudend op. Aanvankelijk moest zijn biografie “de grote synthese worden van wat er tot dusver over Van Hecke geschreven was”. *En cours de route* stelde Van der Aa zijn lauwe ambities gelukkig bij. Biografische “feiten” bleken fout of half gelogen. Ook bleven er nog heel wat open plekken over, te meer omdat het archief van Van Hecke verspreid geraakte. Het speurwerk naar archivalia hield Van der Aa zeven jaar zoet. Hulde voor zijn geduldige reconstructie, voor zijn fact- en dubbelcheck. Van der Aa zet de opgedolven feiten nu netjes op een rij, geschikt in dertien tijdsblokken en rijk geïllustreerd met maar liefst 147 afbeeldingen. De parafernalia komen doorgaans uit de eigen collectie, als toont de auteur ons trots zijn jachttrofeeën.

Van der Aa heeft weken, maanden, jaren van zijn leven aan andermans leven gewijd. Het heeft iets van een uit de hand gelopen hobby. Kritische distantie lijkt daarbij geleidelijk aan plaats te hebben geruimd voor identificatie. De biograaf is zowat de voorzitter van de fanclub Van Hecke. Het is goed voor de gedrevenheid. Aan het slot van zijn introductie volgt voor mij de domper op de feestvreugde. De auteur wil “de feiten voor zichzelf laten spreken”. (Alarm: feiten spreken niet voor zichzelf, ze beginnen pas te spreken in een aangebrachte samenhang.) Hij laat het aan de lezer over “om te oordelen – of niet”. Het blijkt ook tijdens de lectuur een zwakgebod. Van der Aa verbergt zich geregeld achter andere onderzoekers om een punt te maken. Ook in de epilooft lees je geen poging tot het aan-

Kritische distantie lijkt bij de biograaf geleidelijk aan plaats te hebben geruimd voor identificatie. Hij is zowat de voorzitter van de fanclub Van Hecke

Paul-Gustave van Hecke,
collectie AMVC-Letterenhuis, Antwerpen

Frits Van den Berghe, Dubbelportret van Paul-Gustave van Hecke en zijn vrouw Norine, 1928, olieverf op doek, collectie KMSKA, Foto Hugo Maertens © Lukas Art in Flanders vzw

brenge van grote lijnen, het beantwoorden van de *hot issues*. Je vindt er wel een foto van de auteur bij het graf van P.-G. & Norine van Hecke en een overzicht van de hernieuwde aandacht voor Van Hecke, een opflakking waaraan Van der Aa mee aan de basis ligt.

De ogenschijnlijk neutrale terughoudendheid verbergt bij nader inzien een grote vereenzelviging met het onderwerp. Zo is *Tatave!* niet de grote synthese geworden – in de zin van verwerking en duiding – of een alomvattende terugblik op een gangmaker in literatuur, kunst, mode en film in de bewogen eerste helft van de twintigste eeuw. Wel is het een prettig weglezend feitenrelaas met bijzondere aandacht voor de *petites histoires*: overspel, *liaisons dangereuses*, met wijn overgoten feestjes, uitstapjes, weetjes op en over de grens tussen hoofdtekst en notenapparaat. Volledigheid is niet bepaald het waarmerk voor een sterke biografie. Het lijvige boek valt me na afloop net een maatje te licht uit, ook voor een bon vivant als Paul-Gustave van Hecke.

De enige spanningsboog die de biografie wenst aan te brengen, is die van het rijk gevulde leven zelf. *Spoiler alert*: u weet nu al hoe het afloopt, met gezondheidsperikelen en de laatste adem. Maar kijk toch eens wat de fascinerende figuur Tatave in de tussentijd allemaal heeft uitgespookt en wie hij allemaal heeft ontmoet! Zo blijft Van Hecke ook na lectuur nog altijd te veel de man die mee op de foto staat. Hij blijft een naam (resem pseudoniemen inclusief) in kranten en tijdschriften, op uitnodigingen voor defilés, gala's en vernissages. Meer nog dan de man die heel wat heeft geschreven (en daarom dacht te blijven?), blijft hij voortleven dankzij de imposante portretten die Van den Berghe, Spilliaert, Ramah en Magritte van hem maakten. Van Hecke is het burgermannetje dat in de rechterbenedenhoek staat te staren naar de ontblote borsten en het geraamte op Paul Delvaux's meesterwerk: *Le Musée Spitzner* (1943). Wat bezielde die man toch? Was het alleen een kwestie van 'Fashion' – de titel van zijn spraakmakende essay uit 1920 waarin hij de lofzing van frivoliteit, decadentie en ondeugd – en

Het blijft gissen naar de diepere drijfveren, vooral dan naar de keuzes op het kruispunt (en de botsingen) tussen kunst, politiek, economie en privéleven

geld vergaren om het te laten rollen? Het blijft gissen naar de diepere drijfveren, vooral dan naar de keuzes op het kruispunt (en de botsingen) tussen kunst, politiek, economie en privéleven. Zo'n oordeel kun je als biograaf bezwaarlijk aan je lezers overlaten, alsof het allemaal tussen de regels staat geschreven.

Wie bijvoorbeeld het belang van Van Hecke als kunstpaus wil inschatten, moet de optelsom durven te maken van de naweeën van het Vlaams activisme, de hevige opflakking van de avant-garde in Vlaanderen tussen 1920 en 1925 en de moderne kunst die in de jaren twintig nog enigszins viel te slijten aan de gegoede burgerij. Zonder de Eerste Wereldoorlog als katalysator met het bijbehorende activisme geen avant-garde in Vlaanderen, geen Paul van Ostajen en Gaston Burssens, geen constructivistische gemeenschapskunst van Jozef Peeters en Karel Maes, geen kubistisch-futuristische werken of zuivere beelding van Felix De Boeck en Prosper De Troyer. De grootste revelatie in *Tatave!* is voor mij de hevige activist Van Hecke, een ondergesneeuwd aspect in zijn levenswandel. Ook als activist was Van Hecke er als de kippen bij om het even vlug weer te laten afweten. Op 11 juli 1915 sprak declamator Van Hecke tweehonderd activisten toe tijdens de Guldensporenviering in Het Vlaamsch Huis op de Brusselse Grote Markt. De toespraak werd als pamflet verspreid en staat nu over twee volle pagina's zwart op wit gedrukt. "Een lelijke vergissing", zo noemt Van Hecke het staken van de Vlaamse strijd onder de Duitse bezetting. "Na den oorlog zal het voor de Vlamingen zijn: staan of vallen. Maar in

ieder geval beteekent zulks: strijd!" Welnee, na de oorlog was Van Hecke de aangekondigde strijd rats vergeten. Na eerst met de steun van de Duitse bezetter in december 1915 in Brussel het *Vlaamsche Tooneel* te hebben opgericht ("Het laatste woord Fransch moet er uit") en nog geen klein half jaar later directeur te worden van het Franstalige Théâtre de la Bonbonnière, koos de arrivist Van Hecke in 1916 voor een carrière als couturier. Wegens zijn Franstalige, gegoede clientèle moest hij zijn blitzcarrière als activist prompt staken nog voor de Vlaamse hogeschool in Gent, waarvoor hij zo had geijverd, in oktober 1916 de deuren opende. Dat Van Hecke tijdens de repressie de dans volledig heeft kunnen ontspringen, noemt zijn biograaf "op zijn zachtst gezegd vreemd, zo niet onverklaarbaar". Een poging tot verklaring doet hij niet. Exit Vlaams activisme dan maar?

De repressie sloeg wonden. Schrijvers, kunstenaars en beleidsmakers moesten vluchten of zaten in de cel. Hoeft het dan te verbazen dat de Vlaamse kwestie en Van Heckes scherpe bochtenwerk onderhuids bleven meespelen na de oorlog? Dat Paul Van Ostajen, die moest vluchten naar Berlijn, sprak van de "patchoulie-heren van Sélection"? Feiten blijven soms aan de oppervlakte. Dat Jozef Peeters, Prosper De Troyer en Oscar Jespers toch wel werden opgenomen in de eerste groepstentoonstellingen van Sélection en dat het tijdschrift *Het Rode Zeil* het tweede (Literaire) Manifest van De Stijl afdrukte? Het is allemaal waar. Maar het water was veel te diep. Van Heckes kijk op kunst stond diametraal tegenover De Stijl van Mondriaan en Van Doesburg, die de wereldstrijd hadden afgekondigd tegen het individualisme (en dus tegen heren als Van Hecke). Pégé zag in zijn essays en kritieken alleen de oppervlakkige kant van het dadaïsme, de prille abstractie en de expressionistische vervormingen. Maatschappelijke aspiraties lachte hij weg. De constructivistische kunst lag begin jaren twintig heel wat minder goed in de markt dan de expressionistische werken die voortkwamen uit de Tweede Latemse School waarin

altijd wel een boer of geit viel te herkennen. Van Hecke verkoos een gematigd modernistische esthetiek die naadloos rijmde met zijn modeontwerpen voor Norine en die de clientèle best in huis wilde halen (de jurken en op de koop toe een schilderij).

Maar: “een bourgeoise samenleving kan geen verhouding vinden tot een niet individualistische kunst,” opperde Paul Van Ostajen in 1920, het jaar waarin Van Hecke zijn essay ‘Fashion’ publiceerde. Hij streefde naar ontindividualisering, niet naar een verhevigd subjectivisme. De avant-garde in België na de Eerste én de Tweede Wereldoorlog ging grotendeels aan Van Hecke voorbij. Uiteindelijk beperkte hij zich – dixit kompaan E.L.T. Mesens – tot het heilige trio De Smet-Permeke-Van den Berghe. Dat is voor alle duidelijkheid het goede recht van een zakenman. Dankzij Mesens kwam daar vanaf 1927 nog Magritte bij. De zaakjes – de mode, de kunst en de levenskunst – liepen in elkaar over in firma P.G. van Hecke & cie, makelaars in kunst en goede smaak.

In de driehoeksrelatie tussen cultuur, politiek en economie koos Paul-Gustave van Hecke haast altijd voor de centen en het postje dat hij kon grijpen. Over één ding liet hij geen twijfel bestaan: hij had een bloedhekel aan het fascisme en al wie heulde met “de dolle hond van Europa”. Daar kwam hij in zijn hoofdartikelen in *De Vooruit* in de jaren 1930 recht voor uit. Om die luciditeit en scherp getrokken grens kun je hem ook vandaag niet genoeg prijzen. Meer dan een (salon)socialist was Van Hecke een links-liberaal, een vrijheidslievende kapitalist en individualist pur sang met een neus voor het (niet al te) moderne. Een succesrijke ondernemer zoals we die in ultraliberale tijden zo graag toejuichen. Daar walsen we op!

KURT DE BOODT

MANU VAN DER AA, *Tatave! Paul-Gustave van Hecke. Kunstpaus – modekoning – salonsocialist*, Lannoo, Tielt, 2017, 592 p.

**Paul-Gustave van Hecke en zijn vrouw
Norine Deschryver in hun atelier.**
collectie AMVC-Letterenhuis, Antwerpen